

SEPTEMBER 2020 – NR. 128

FORSTBOTANISK HAVE. PROPRIETÆRGÅRDE.
ÆRØSKØBING. FREDNINGSBØLGEN 1944-45.

LANDSFORENINGEN FOR BYGNINGS- OG LANDSKABSKULTUR

by & land

EN HAVE TIL LÆRING OG LYST – FORSTBOTANISK HAVE

Af Margrethe Floryan, museumsinspektør, formand for Have- og landskabsudvalget

Ironisk nok var det et større byggeprojekt, som fik manges øjne op for de værdier, den frodige have med de mange sjældne træer og buske har. Det handler om Forstbotanisk Have i Charlottenlund. Både dens fortid og nutid samt fremtidsplaner behandles i det følgende.

Vi befinder os godt otte km nord for Rådhuspladsen, midt i et område, der så tidligt som i 1700-tallet var et af københavnernes mest populære udflugtsmål, og hvor der omkring år 1900 blev opført store villaer. Her ligger også Charlottenlund Slot (tidligere kendt som Gyldenlund), med kig til både Øresund og den sydligste del af Jægersborg Dyrehave. Netop dette område var udgangspunkt for den allerførste lokalflora i Danmark, udgivet i 1684 af 'kongelig botanicus' Peder Lauridsen Kylling. Floraen hed ligesom slottet Gyldenlund.

Mod vest grænser Forstbotanisk Have op til Charlottenlund S-togsstation og et åbent, grusbelagt område. En god del af dette område indgik oprindelig i haven. I årtier fungerede arealet som godslæsseplads for DSB, og senere blev det brugt til loppemarked. Netop her har Gentofte Kommune haft planer om at bygge 33 rækkehuse, 20 ungdomsboliger og 15 familieboliger. Og trods betydelig lokal modstand har kommunen været fast besluttet på, at projektet skulle realiseres.

Men i november 2019 gav Miljøstyrelsen byggeplanerne det endelige dødsstød – til stor ærgrelse på Gentofte Rådhus, men omvendt til kolossal glæde hos venner og brugere af Forstbotanisk Have. Miljøministeriets afgørelse kan ikke ankes.

En betydningsfuld have

Landsforeningen glæder sig over denne afgørelse. Have- og landskabsudvalget har fulgt sagen, først fra sidelinjen og senere mere aktivt. I maj 2019 fik udvalget en engageret og indsigtsfuld rundvisning i Forstbotanisk Have ved Niels Nørgaard, forlægger på Strandbergs Forlag og initiativtager til Forstbotanisk Haves Venner.

Efterfølgende støttede Have- og landskabsudvalget på skrift bestræbelserne på at trodse kommunens byggeprojekt. Planerne udgjorde blandt andet en direkte trussel imod en del af beplantningen nær Forsthavens vestvendte grænse.

Senest har udvalget besluttet at fremhæve Forstbotanisk Have som *betydningsfuld have*. Hermed bliver anlægget del af den særligt udvalgte gruppe af haver, der har en særlig kulturel eller havekunstnerisk dimension. (Se By & Lands temanummer om *betydningsfulde haver,* juni 2018). Der er tale om haver, hvis kvaliteter ikke umiddelbart kan begrunde en fredning.

Havens historie

Forstbotanisk Have er grundlagt i 1838. Den afløste et tidligere, men væsentlig mindre arboret i nærheden, kaldt 'Viborgs arboret'. Landets førende fagfolk inden for botanik, forstvæsen og havebrug stod bag det nye anlæg. Formålet var at dyrke flest mulige arter af træer og buske, så man på videnskabeligt-praktisk grundlag kunne danne sig et indtryk af vækst, hårdførhed og udvikling.

I de følgende årtier dannede anlægget ramme om dyrkning og fortsatte eksperimenter med træer og buske. En del af planterne var fra Fjernøsten, andre fra Nordamerika eller den subtropiske del af Europa. Nye træer og buske vedblev at komme til, og hver gang blev de registreret og forsynet med skilte med faktuelle oplysninger om blandt andet art, herkomst og årstal. Fordelt på cirka 2.500 buske, nåle- og løvtræer rummer anlægget i dag cirka 600 arter fra alle verdensdele.

Nyplantningerne blev integreret i det landskabelige anlæg, der helt fra begyndelsen karakteriserede haven, med mindre variationer i terrænet, stadige skift mellem tætte busketter, græsklædte lysninger og mere solitære træer eller buske. Det bugtede stisystem gør, at man som besøgende hele tiden opdager nye motiver, nye vinkler – og måske havner på en bænk, hvorfra man kan nyde synet af de botaniske seværdigheder og lytte til de mange fuglestemmer. Midt i denne store og foranderlige samling har generationer af studerende fra Landbohøjskolen fået udvidet deres viden om planter og forstgenetik.

Oprindelig hørte jorden til Jægersborg skovdistrikt, mens planterne var Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskoles ansvar. Sådan var tingenes orden indtil 2007.

Forstbotanisk Have i Charlottenlund er i sommertiden som en symfoni i grønt. Men det grønne findes i mange nuancer, fordi vegetationen er rigt varieret, og de skiftende lys- og skyggevirkninger bidrager til, at oplevelsen som besøgende ikke er ens fra gang til gang. Fotocollage: Andreas Kjærgaard.

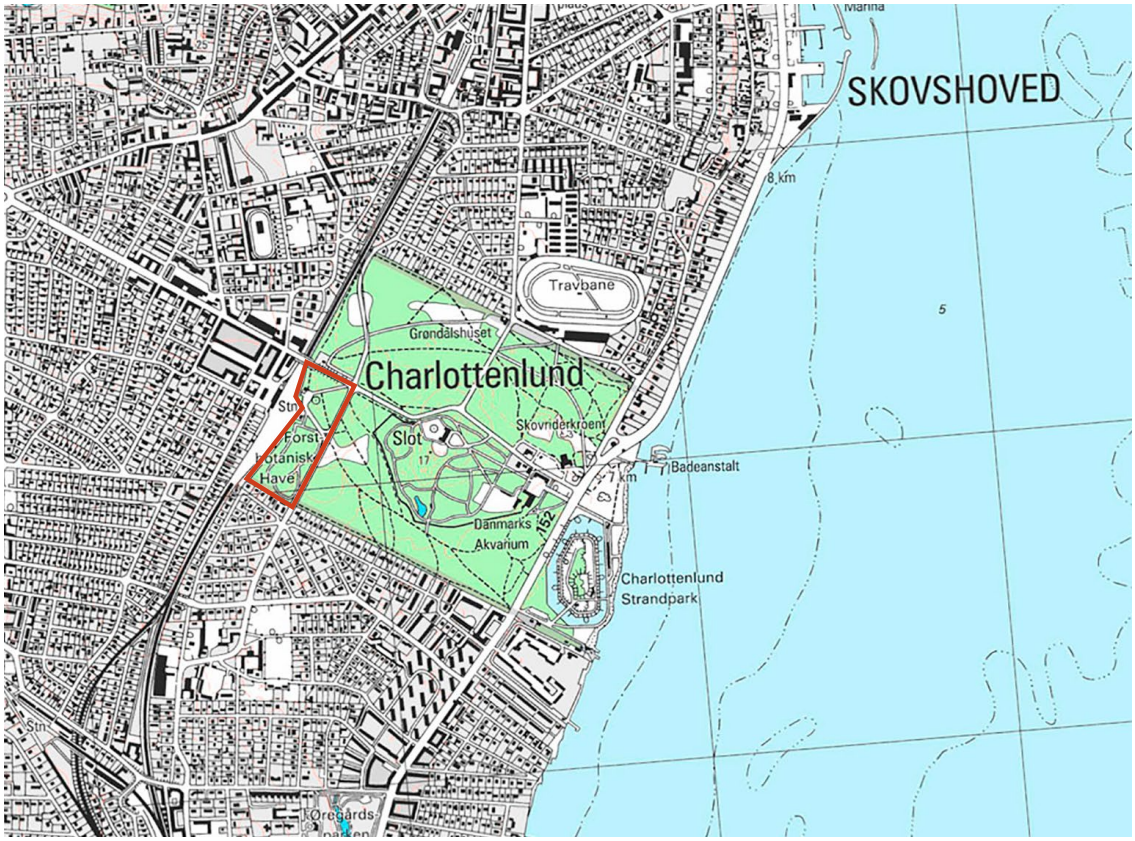

Øverst: Forstbotanisk Have i Charlottenlund er ukendt for mange alene af den grund, at haven på en måde vender ryggen til sine omgivelser. Den er til den ene side – mod nordvest – afgrænset af S-banen med Charlottenlund Station som nærmeste station og til den anden side af Charlottenlund Slotshave, men adskilt derfra af bilveje med indgang til forsthaven fra blandt andet Bregnegårdsvej. Kort: Kortforsyningen.dk. Nederst: Det er de grønne helheder, der tæller i haven, men det er de mange forskellige mindre blomsterplanter – og solskinnet, der lyser op. Fotos: Margrethe Floryan.

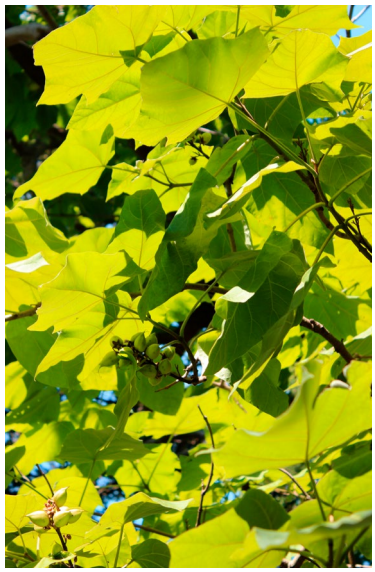

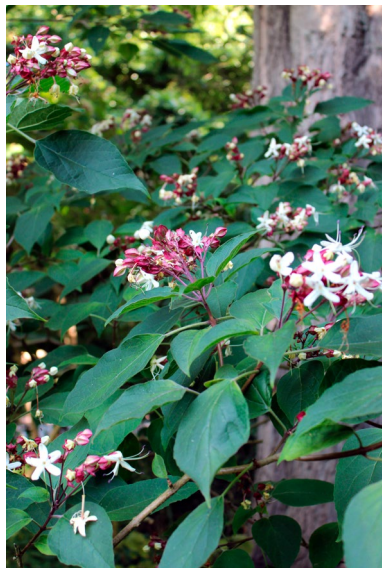

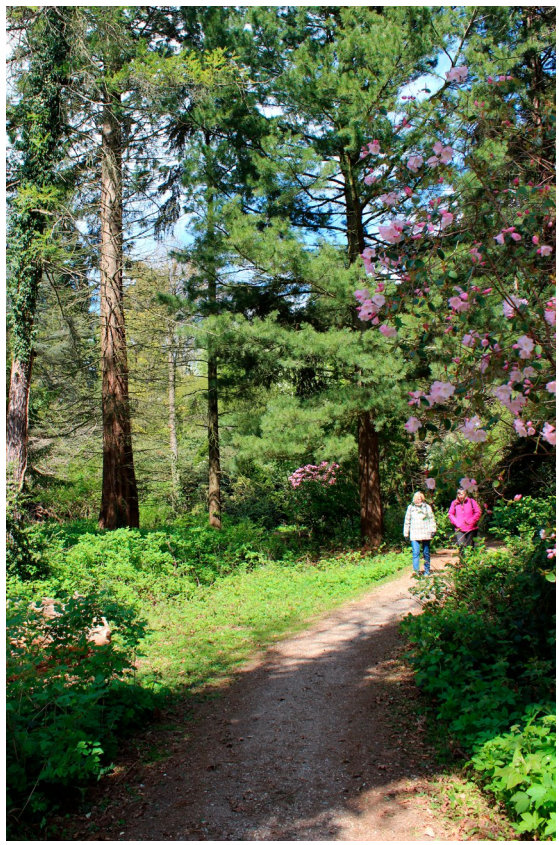

Til venstre: Midt i haven står den imponerende vandrende lind. Forsthavens ældste træer er næsten 200 år gamle, og helt frem til 1970'erne fungerede haven som botanisk forsøgsstation. Til højre: Efter at haven i generationer blev brugt til undervisning, har den i dag primært en rekreativ funktion. Et velholdt, slynget stisystem fører publikum rundt i alle havens kroge. Fotos: Margrethe Floryan.

Da fusionerede Landbohøjskolen og Københavns Universitet, og året efter overdrog universitetet formelt set Forsthavens planter til skovdistriktet.

Venner af haven

I 1936 var Arboretet i Hørsholm blevet grundlagt, og efterhånden som arboretets meget store samling voksede til, kunne det langt bedre end haven i Charlottenlund understøtte undervisning i skov- og havebrug. En af konsekvenserne var, at denne ikke længere blev passet og plejet på samme høje niveau som tidligere.

Stier og lysninger groede til, træer og buske blev angrebet af svamp og andet uvæsen, og store træer faldt i stormvejr. Forstbotanisk Have vedblev dog at have sin egen inspektør indtil midten af 1970'erne, men herefter opstod den tanke hos myndighederne: Hvorfor ikke lade haven gå i ét med den omgivende skov?

Havens dage syntes talte, og en dag blev hegnet omkring haven fjernet. Det er godt ti år siden. Så var det, at Niels Nørgaard tog affære. Han fik mobiliseret andre ildsjæle, foreningen Forstbotanisk Haves Venner blev til, og man søgte fondsmidler, så der kunne købes haveredskaber. Vennerne bistår nu i det daglige Naturstyrelsen med pasning og pleje af anlægget. I de senere år har havens venner også tilbudt omvisninger og andre former for formidling om havens historie og dens botaniske diversitet. Blandt andet har man igen indført skiltning af havens træer og buske.

Haven bruges på ny af mange – ikke mindst af de stedlige borgere samt skoler og børnehaver.

Fremtiden

Oprindelig var Forstbotanisk Have på fire hektar. I dag er den på 3,5 hektar. Forskellen beror på, at der i tidsrummet 1895-1934 blev gennemført flere ekspropriationer. I første omgang til staten, så DSBs areal kunne udvides. Siden til kommunen, fordi vejen, Bregnegårdsvej, der adskiller haven fra Charlottenlund Skov, skulle udvides.

Vejen ligger, hvor den ligger, men spørgsmålet er, hvad der fremover skal ske med det store, øde grusareal

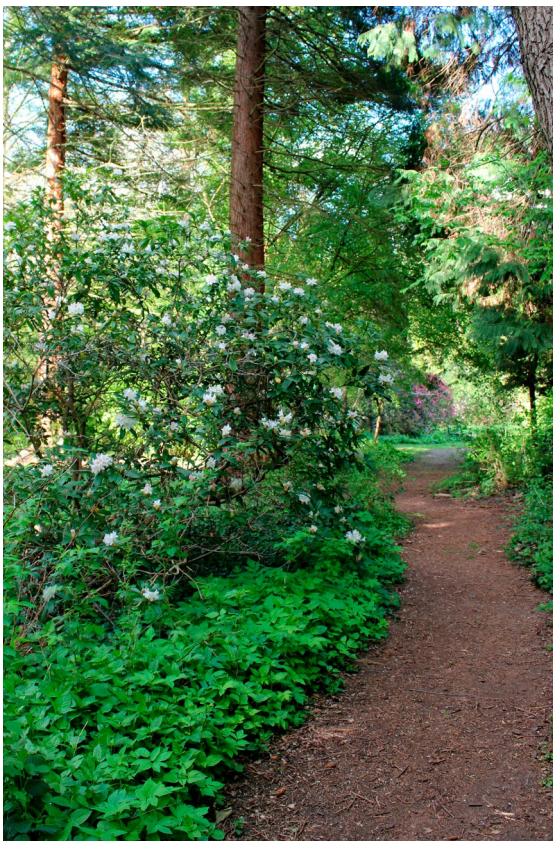

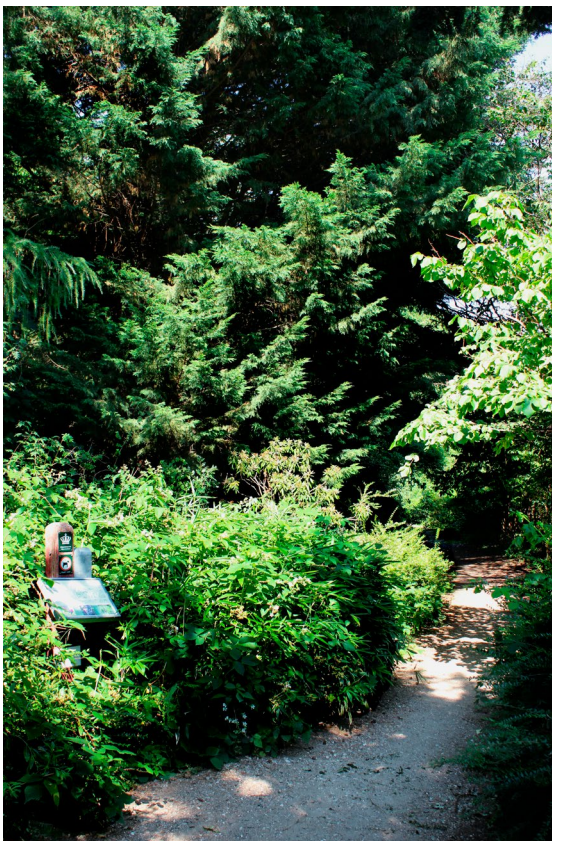

Til venstre: Forstbotanisk Have omfatter flere end 500 plantearter og -varieteter fra alle verdensdele. Om foråret beundrer havens gæster blandt andet de monumentale, blomstrende rododendron. Til højre: Forstbotanisk Haves Venner står for formidling og for havens vedligeholdelse, det sidste sammen med Naturstyrelsen. De vigtigste træer og buske er forsynet med skilte. Fotos: Margrethe Floryan.

vest for Forstbotanisk Have. Hvem har mod på at overtage arealet? Og hvordan kan det udnyttes, så det både er bæredygtigt og til gavn for almenvellet? Vi har brug for og næres ved vores grønne kulturarv, så hvorfor ikke lægge det uudnyttede areal til den gamle have og genvinde dens oprindelige størrelse?

Litteratur: F. Chr. Nielsen: "Forsthaven i Charlottenlund", artikel i: Dansk Dendrologisk Forenings årsskrift 1982; www.forstbotaniskhave.dk.

Kampagne om Betydningsfulde haver

I de sidste tre-fire år har Have- og landskabsudvalget været optaget af – efter fransk forbillede – at igangsætte en landsdækkende kampagne om betydningsfulde haver. Det er haver, der frem for andre udmærker sig på grund af deres særlige æstetiske, kulturhistoriske eller botaniske kvaliteter.

Initiativet er et supplement til indsatsen for at frede udvalgte haver som selvstændige landskabsarkitektoniske værker. Og interessen for de betydningsfulde haver har vist sig at være stor.

Sammen med lokalforeningerne vil vi gerne brede initiativet ud og skærpe den generelle bevidsthed og viden om betydningsfulde haver. Vi vil også gerne påskønne haveejernes arbejde og motivere offentligheden til at besøge vore betydningsfulde haver.

Derfor søger Landsforeningen nu at rejse fondsmidler til det fortsatte dokumentations- og formidlingsarbejde.

Listen over betydningsfulde haver tæller lige nu knap tyve meget forskellige haver, fordelt over det meste af landet, men listen vokser. Følg gerne med i det videre arbejde via Landsforeningens hjemmeside. Der kommer mere nyt primo september. Se også temanummeret af By & Land, juni 2018.